

Μάθημα: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Γυμνασίου

Τίτλος:

Μα μιλάμε όλοι την ίδια γλώσσα;

ΑΛΕΞΙΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα

Τ.Κ. 55 132

Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2313331501

e-mail: centre@komvos.edu.gr

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

Α΄ Γυμνασίου

«Μα μιλάμε όλοι την ίδια γλώσσα;»

1. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Μα μιλάμε όλοι την ίδια γλώσσα;

Δημιουργός

Δέσποινα Αλεξίου

Τάξη

Α΄ Γυμνασίου

Διδακτικό αντικείμενο

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Διδακτική Ενότητα

[«Η Νέα Παιδαγωγική»](#) του Νίκου Καζαντζάκη

Χρονική διάρκεια

3 ώρες (1 + 2 ώρες –συνεχόμενες κατά προτίμηση– στο εργαστήριο της Πληροφορικής)

Χώρος

Εντός σχολείου: εργαστήριο Πληροφορικής

Τεχνολογικά εργαλεία

Ψηφιακό Αρχείο Γεωργακά ([ΨΑΓ](#))

[Μικρό Λεξικό Γλωσσολογικών Όρων των Ψηφίδων για την Ελληνική Γλώσσα](#)

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητές/τριες :

1. Ο εκπαιδευτικός να είναι εξοικειωμένος με:
 - τις νέες τεχνολογίες και τη χρήση του εργαστηρίου Πληροφορικής·
 - το [ΨΑΓ](#) και τη χρήση του [Μικρού Λεξικού Γλωσσολογικών Όρων των Ψηφίδων για την Ελληνική Γλώσσα](#)·

- την εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου διδασκαλίας.
2. Οι μαθητές/τριες να:
- έχουν εμπλακεί σε συνεργατικές δραστηριότητες και να έχουν αποκτήσει μια σχετική εμπειρία συλλογικής δουλειάς.
 - διαθέτουν τις βασικές δεξιότητες σχετικά με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή (π.χ. πλοήγηση στο διαδίκτυο).
3. Επίσης:
- να υπάρχει δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο στο εργαστήριο Πληροφορικής.
 - να είναι ελεύθερο το εργαστήριο Πληροφορικής για δύο συνεχόμενες ώρες, κατόπιν τροποποίησης του ωρολόγιου προγράμματος.
 - να υπάρχει δυνατότητα συνεργασίας με τον καθηγητή της Πληροφορικής σε περίπτωση που προκύψουν προβλήματα τεχνικής φύσεως.

2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ (ΠΕΡΙΛΗΨΗ)

Οι μαθητές διδάσκονται το κείμενο [«Η Νέα Παιδαγωγική» του Νίκου Καζαντζάκη](#). Κατόπιν, με καθοδήγηση από τον διδάσκοντα, χρησιμοποιούν το [Μικρό Λεξικό Γλωσσολογικών Όρων των Ψηφίδων για την Ελληνική Γλώσσα](#), έρχονται σε επαφή με τους όρους «Διάλεκτος - ιδίωμα» στο ομώνυμο λήμμα και συζητούν για την ύπαρξη και τη χρήση ιδιωμάτων στην περιοχή τους. Στη συνέχεια, αναζητούν μέσα στο κείμενο τους διαλεκτικούς τύπους που χαρακτηρίζουν τη γλώσσα του συγγραφέα. Έπειτα, αφού ο εκπαιδευτικός τούς χωρίσει σε ομάδες και τους διανείμει τα φύλλα εργασίας, καλούνται να αναζητήσουν στο [ΨΑΓ](#) ένα μέρος από τους διαλεκτικούς τύπους που εντόπισαν προηγουμένως, σε πρώτη φάση μέσα σε παραθέματα δελτίων του [ΨΑΓ](#) που προέρχονται μόνο από έργα του Καζαντζάκη, διερευνώντας την ύπαρξη και άλλων διαλεκτικών ιδιαιτεροτήτων του συγγραφέα και σημειώνοντας σε ποιο μέρος του λόγου ανήκουν. Κατόπιν, κάθε ομάδα επιχειρεί να αντικαταστήσει τέσσερις από τις λέξεις που ανίχνευσε με συνώνυμες της πρότυπης νεοελληνικής, διατυπώνοντας τα συμπεράσματά της ως προς τις αλλαγές στο ύφος της

αφήγησης. Τέλος, οι μαθητές επαναλαμβάνουν την αναζήτηση διερευνώντας αν οι ίδιες λέξεις χρησιμοποιούνται και από άλλους συγγραφείς, ώστε να διαπιστώσουν ότι οι ιδιωματισμοί και οι διάλεκτοι αποτελούν σημαντικό κομμάτι του λογοτεχνικού πλούτου.

3. ΣΤΟΧΟΙ - ΣΚΕΠΤΙΚΟ

Αφόρμηση για τη διδακτική πρόταση αποτελεί η διερεύνηση των ανοίκειων στους μαθητές ιδιωματικών λέξεων που χρησιμοποιεί ο Καζαντζάκης στο κείμενό του, ώστε τα παιδιά να εξοικειωθούν με τον ιδιωματικό λόγο και να εκτιμήσουν την συνεισφορά του στη διαμόρφωση του ύφους κάθε συγγραφέα.

Κύριος σκοπός είναι να καταδειχθεί ότι η λογοτεχνία αντλεί τα υλικά της από ολόκληρο το πολιτισμικό κεφάλαιο ενός λαού, χωρίς να περιορίζεται στην αποκλειστική χρήση της πρότυπης νεοελληνικής. Άλλωστε, σύμφωνα με το [ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για τη Νεοελληνική Λογοτεχνία στο Γυμνάσιο](#), ένας από τους στόχους του μαθήματος είναι οι μαθητές να κατανοήσουν την ιδιαιτερότητα της λογοτεχνικής γλώσσας.

Ένας ακόμα σημαντικός σκοπός της διδακτικής παρέμβασης είναι η πρόταση για την εφαρμογή μιας διαφορετικής μεθόδου διδασκαλίας μέσω ενός επαγωγικού και διερευνητικού τρόπου προσέγγισης των διαλεκτικών τύπων που στην παρούσα φάση ξενίζουν μορφολογικά, συντακτικά ή σημασιολογικά τους μαθητές.

Γ' αυτό η μέθοδος που επιλέχτηκε είναι η ομαδοσυνεργατική, που διασφαλίζει τη μεταφορά του βάρους από τη μετωπική διδασκαλία στην ανακαλυπτική μάθηση (discovery learning) των μαθητών.

Με βάση τα παραπάνω, οι στόχοι που επιδιώκονται είναι οι εξής:

A. Γνώσεις για τον κόσμο και στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις

Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται:

1. να παρατηρούν, να ερευνούν, να αξιολογούν, να κρίνουν, να αναλύουν, να συνθέτουν, να ανακαλύπτουν·

2. να είναι σε θέση να εργάζονται ισότιμα μέσω της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου, ανταλλάσσοντας πληροφορίες για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των γνωστικών τους αναγκών και να αλληλοσυμπληρώνουν τις ελλείψεις τους.

Β. Γνώσεις για τη γλώσσα

Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται:

1. να κατακτήσουν τις αναγκαίες στρατηγικές για την κατανόηση και παραγωγή κειμένων, όπως η κατανόηση της ετυμολογίας των άγνωστων λέξεων μέσα από τη διερεύνηση σε κειμενικά συμφραζόμενα·
2. να εξοικειωθούν βαθμιαία με τον ιδιωματικό λόγο μέσα από τη λεξιλογική προσέγγισή του και να επισημαίνουν τις δομικές διαφορές του από την πρότυπη κοινή νεοελληνική γλώσσα·
3. να αντιληφθούν ότι η δύναμη και οι δυνατότητες της γλώσσας μπορούν να αποτελέσουν μία από τις μεγαλύτερες χαρές της ανάγνωσης της λογοτεχνίας, μέσω της απόκτησης πολλαπλών γλωσσικών εμπειριών, όπως οι ιδιωματισμοί·
4. να προβληματίζονται για τη διατύπωση και να επιλέγουν ανάμεσα σε διάφορες εκφραστικές δυνατότητες με κριτήριο τον εκάστοτε στόχο του λόγου τους.

Γ. Γραμματισμοί

Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται:

1. να εξοικειωθούν με τη χρήση περιβαλλόντων που θα τους βοηθούν στις αναζητήσεις τους, προκειμένου να επιλύουν απορίες σχετικές με τη γλώσσα (σχολικός ψηφιακός γραμματισμός)·
2. να κατανοήσουν ότι στον σύγχρονο κόσμο κυρίαρχος τρόπος μάθησης είναι ο διερευνητικός, ώστε να είναι σε θέση να λειτουργούν ως ερευνητές και ερευνήτριες κατακτώντας τη μάθηση επαγωγικά·

3. να εξασκούνται στη χρήση στρατηγικών μάθησης που θα τους επιτρέπουν να ελέγχουν και να επεξεργάζονται τις εισερχόμενες πληροφορίες, π.χ. εξαγωγή συμπεράσματος από τα συμφραζόμενα.

4. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Οι μαθητές έχουν διδαχθεί το κείμενο [«Η Νέα Παιδαγωγική» του Νίκου Καζαντζάκη](#) σε προηγούμενο μάθημα. Στη φάση αυτή μεταφέρονται στο εργαστήριο Πληροφορικής και, αφού χωριστούν σε ομάδες και πάρουν τα [φύλλα εργασίας](#) από τον εκπαιδευτικό, ακολουθώντας τις υποδείξεις του περιηγούνται στο [Μικρό Λεξικό Γλωσσολογικών Όρων των Ψηφίδων για την Ελληνική Γλώσσα](#) για να έρθουν σε επαφή με τους όρους «Διάλεκτος - ιδίωμα».

Κατόπιν, προχωρούν στην ανίχνευση των διαλεκτικών τύπων που χαρακτηρίζουν τη γλώσσα του συγγραφέα μέσα στο κείμενο [«Η Νέα Παιδαγωγική»](#) του σχολικού τους εγχειριδίου (σ. 92). Ο εκπαιδευτικός καταγράφει τα αποτελέσματα στον πίνακα του εργαστηρίου.

Έπειτα, αφού ο διδάσκων τους εξηγήσει τη χρήση και τη λειτουργία του [ΨΑΓ](#), η κάθε ομάδα καλείται να αναζητήσει ένα μέρος από τα λήμματα που περιέλαβαν στον κατάλογό τους. Η έρευνα περιορίζεται μόνο στα έργα του Καζαντζάκη μέσω της επιλογής «Συγγραφέας».

Στη συνέχεια, κάθε ομάδα περιηγείται στα δελτία των λημμάτων που της δόθηκαν και αναζητά και άλλες εκφραστικές ιδιοτυπίες του Καζαντζάκη, προκειμένου να συμπληρώσει τον κατάλογο που περιλαμβάνει το [φύλλο εργασίας](#) της, ενώ στη διπλανή στήλη του ίδιου πίνακα επισημαίνει σε ποιο μέρος του λόγου ανήκει το κάθε λήμμα που ανίχνευσε.

Κατόπιν, αφού κάθε ομάδα επιλέξει τέσσερα παραδείγματα μέσα από τα δελτία του [ΨΑΓ](#) στα οποία περιηγήθηκε, αναζητά τις λέξεις της πρότυπης κοινής νεοελληνικής που αντιστοιχούν στις γλωσσικές επιλογές του Καζαντζάκη, αντικαθιστά τους ιδιοματικούς τύπους με αντίστοιχους πρότυπους και καλείται να διατυπώσει τα συμπεράσματά της ως προς τις αλλαγές που παρατηρεί στο ύφος της αφήγησης.

Τέλος, τα παιδιά επαναλαμβάνουν την αναζήτηση στο [ΨΑΓ](#), αφαιρώντας τον περιορισμό της επιλογής «Συγγραφέας», προκειμένου να διερευνήσουν αν οι ίδιες λέξεις χρησιμοποιούνται και από άλλους συγγραφείς, ώστε να διαπιστώσουν ότι η λογοτεχνία εμπλουτίζεται και δεν ζημιώνεται από τους ιδιοματισμούς και τις διαλέκτους.

Η διδακτική παρέμβαση χωρίζεται σε δύο φάσεις:

1η Φάση (1 ώρα στο εργαστήριο Πληροφορικής)

Οι μαθητές περνούν στο εργαστήριο Πληροφορικής. Εκεί ο εκπαιδευτικός τους χωρίζει σε ομάδες εργασίας –ανάλογα με τον αριθμό των ηλεκτρονικών υπολογιστών του εργαστηρίου– και τους μοιράζει τα [φύλλα εργασίας](#). Κατόπιν, αφού ακολουθήσουν τις υποδείξεις του, τα παιδιά μπαίνουν και περιηγούνται στο [Μικρό Λεξικό Γλωσσολογικών Όρων των Ψηφίδων για την Ελληνική Γλώσσα](#) για να εντρυφήσουν στους όρους «Διάλεκτος - ιδίωμα», μελετώντας τις υποενότητες που προσφέρονται με τη μορφή ερωτήσεων στο μενού αριστερά. Έπειτα, προκειμένου να διευκολυνθούν στην κατανόηση, συζητούν στην ολομέλεια το αν η γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιείται στην περιοχή τους θα μπορούσε να χαρακτηριστεί διάλεκτος ή ιδίωμα, καθώς και το σε ποιες περιπτώσεις και με ποιο στόχο γίνεται χρήση της από τους κατοίκους της περιοχής τους.

2η Φάση (2 ώρες –κατά προτίμηση συνεχόμενες– στο εργαστήριο Πληροφορικής)

Ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές –με τα σχολικά τους εγχειρίδια αυτήν τη φορά– περνούν ξανά στο εργαστήριο Πληροφορικής. Εκεί ο διδάσκων τούς εισάγει στο [ΨΑΓ](#), εξηγώντας τους τους βασικούς τρόπους λειτουργίας του. Μετά από αυτό οι μαθητές είναι έτοιμοι να προχωρήσουν στην υλοποίηση των δραστηριοτήτων:

α' διδακτικό συμβάν

Τα παιδιά, χωρισμένα σε ομάδες, αναζητούν στο κείμενο [«Η Νέα Παιδαγωγική» του Νίκου Καζαντζάκη](#) (σχολικό εγχειρίδιο, σ. 92) τους ιδιοματικούς τύπους που χαρακτηρίζουν τη γλώσσα του συγγραφέα. Έπειτα καταθέτουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους κατά

ομάδες στην ολομέλεια της τάξης και ο εκπαιδευτικός τα καταγράφει στον πίνακα της αίθουσας.

β' διδακτικό συμβάν

Το επόμενο βήμα είναι οι ομάδες των παιδιών να αναζητήσουν στο [ΨΑΓ](#) τα λήμματα που τους υποδεικνύει ο εκπαιδευτικός στα [φύλλα εργασίας](#) –ένα λήμμα για την κάθε ομάδα–, περιορίζοντας την αναζήτησή τους στα έργα μόνο του Νίκου Καζαντζάκη, χρησιμοποιώντας στην επιλογή «Συγγραφέας» το όνομά του. Στα παραθέματα που εμφανίζονται διερευνούν και άλλους ιδιωματικούς τύπους που απαντούν στη γλώσσα του Καζαντζάκη και τους σημειώνουν, διευκρινίζοντας και σε ποιο μέρος του λόγου ανήκουν. Στη συνέχεια καλούνται να αντικαταστήσουν τους ιδιωματικούς τύπους σε τέσσερα δελτία που θα επιλέξουν με συνώνυμους της πρότυπης νεοελληνικής και να παρατηρήσουν τις διαφοροποιήσεις που εμφανίζονται στο ύφος των κειμένων.

γ' διδακτικό συμβάν

Οι ομάδες των παιδιών επαναλαμβάνουν την αναζήτηση στο ίδιο λήμμα που διερεύνησαν προηγουμένως στο [ΨΑΓ](#) χωρίς τον περιορισμό της επιλογής του συγγραφέα, προκειμένου να διερευνήσουν αν η συγκεκριμένη λέξη συναντάται με ιδιωματική μορφή και σε άλλους συγγραφείς, σημειώνοντας τα ονόματα των συγγραφέων και τις μορφές των τύπων που συνάντησαν. Επίσης, οι ομάδες των μαθητών καλούνται να εξετάσουν σε τι είδους κείμενα εμφανίζονται οι ιδιωματισμοί: πρόκειται για κείμενα αποκλειστικά λογοτεχνικά ή συναντώνται και σε άλλου είδους κείμενα και πώς εξηγείται η κατανομή των ιδιωματικών τύπων σε σχέση με τα κειμενικά είδη;

δ' διδακτικό συμβάν

Γίνεται συζήτηση στην ολομέλεια της τάξης για τον ρόλο των ιδιωματισμών στη γλώσσα της λογοτεχνίας και για τη συμβολή τους στη διαμόρφωση του ύφους κάθε συγγραφέα.

5. ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ)

1. Μπείτε στη διεύθυνση:

[Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) → [Ψηφίδες](#) → [Μικρό Λεξικό Γλωσσολογικών Όρων](#)

και αναζητήστε το λήμμα «Διάλεκτος - ιδίωμα».

Περιηγηθείτε στις ερωτήσεις που εμφανίζονται στο μενού αριστερά και κατόπιν συζητήστε μέσα στην τάξη τα παρακάτω θέματα:

- I. Με βάση τον ορισμό του ιδιώματος, σκεφτείτε αν η γλωσσική ποικιλία που χρησιμοποιείται στην περιοχή σας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ιδίωμα.
- II. Αν οι κάτοικοι της περιοχής σας χρησιμοποιούν μια διάλεκτο που διαφέρει αρκετά από την επίσημη γλώσσα, παρατηρήστε και συζητήστε στην τάξη σε ποιες περιστάσεις και με ποιους στόχους τη χρησιμοποιούν.

2. Αναζητήστε τώρα στο κείμενο [«Η Νέα Παιδαγωγική» του Νίκου Καζαντζάκη](#), σελ. 92 του σχολικού σας εγχειριδίου, ιδιωματικούς τύπους που χαρακτηρίζουν τη γλώσσα του συγγραφέα.

3. Μπείτε στο Ψηφιακό Αρχείο Γεωργακά, ακολουθώντας τη διαδρομή:

[Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα](#) → [Αρχείο Δ. Ι. Γεωργακά](#) → [Αρχείο Γεωργακά](#) → [Ψηφιακό Αρχείο Γεωργακά](#)

και, αφού επιλέξετε στο πεδίο αναζήτησης του συγγραφέα το όνομα «Νίκος Καζαντζάκης», αναζητήστε το λήμμα «%αντρειεύω».

α. Περιηγηθείτε στα δελτία του και σημειώστε τυχόν άλλους ιδιωματισμούς που εντοπίζετε στη γλώσσα του συγγραφέα στην πρώτη στήλη του πίνακα που ακολουθεί.

Στη δεύτερη στήλη σημειώστε σε ποιο μέρος του λόγου ανήκουν.

Ιδιωματισμοί Καζαντζάκη	Τι μέρος του λόγου είναι;

--	--

β. Στη συνέχεια αντικαταστήστε σε 4 δελτία, που θα επιλέξετε, τους ιδιωματικούς τύπους με συνώνυμους μη ιδιωματικούς.

γ. Ποιες αλλαγές παρατηρείτε στο ύφος των κειμένων;

- 4.** Επαναλάβετε την αναζήτηση στα δελτία του λήμματος «%αντρείω» χωρίς να επιλέξετε κάτι στο πεδίο αναζήτησης του συγγραφέα.

Ο συγκεκριμένος τύπος που συναντάμε στο κείμενο του Καζαντζάκη χρησιμοποιείται και από άλλους συγγραφείς σε ιδιωματική μορφή;

Αν ναι, από ποιους συγγραφείς και ποιους ακριβώς τύπους εντοπίζετε;

Συμπληρώστε με τις απαντήσεις σας τον παρακάτω πίνακα:

Συγγραφέας	Τύπος

6. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η διάρκεια υλοποίησης της διδακτικής πρότασης εξαρτάται από την πρόσβαση των μαθητών στα μέσα υλοποίησης αλλά και από την εξοικείωση τόσο των ίδιων όσο και του εκπαιδευτικού με τα ηλεκτρονικά εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν. Ένα πρόσθετο στοιχείο που είναι καθοριστικό είναι ο ασφυκτικός χαρακτήρας του αναλυτικού προγράμματος, οπότε ο εκπαιδευτικός μπορεί απλά να κάνει επιλογή μιας ή δύο δραστηριοτήτων, προκειμένου να εμπλουτίσει τη διδασκαλία του.

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κουτσογιάννης Δ. & Μ. Αλεξίου. 2013. *Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας:

[http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/anaptuxe_senarion -
_glossa_deutrobathmia_ekpaideuse..pdf](http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/anaptuxe_senarion_-_glossa_deutrobathmia_ekpaideuse..pdf)

[Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση.
Οδηγός για τον εκπαιδευτικό, Αθήνα 2011](#)

[Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσα & της Λογοτεχνίας στο
Γυμνάσιο, Αθήνα 2011](#)

[Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Νεοελληνικής Λογοτεχνίας για το
Γυμνάσιο](#)